

Sørum-Speilet

Nummer 1 – 2014 – 20. årgang

2014 – ET JUBILEUMSÅR. Norges grunnlov har 200-årsjubileum, og dette vil bli markert både i Sørum og ellers i landet. Skolejubileum er det også her i bygda, for det er 150 år siden Vølneberg gamle skole ble tatt i bruk. Og Sørum-Speilet utkommer med sin 20. årgang. Men hva skal Historielaget fokusere på dette året? Les *Lederens spalte* på side 2.

«Eidsvold 1814», som henger i Stortingets hovedsal, ble malt av Oscar Wergeland i 1885. Se omtale side 14. Foto: Wikimedia Commons

VALGET AV UTSENDINGER TIL RIKSFORSAMLINGEN PÅ EIDSVOLD I 1814

Asbjørn Langeland har sett nærmere på hva som skjedde i forbindelse med valget av utsendinger til Riksforsamlingen, og hvem som ble valgt fra Sørum. Han skriver også om **Christopher Anker Bergh**, født i Sørum i 1764, og som i 1814 var en av Christian Frederiks fremste rådgivere, og tilhørte "fedrene på Eidsvold". Les mer på side 5.

ELLERS I DETTE NUMMER:

SØRUM-SPEILETS 20. ÅRGANG - SIDE 14

RESTAURERINGEN AV SLORA MØLLE - SIDE 17

VELKOMMEN TIL "KVELSVÆL" I LØRENFALLET 2. APRIL - SIDE 18

TUR- OG AKTIVITETSKALENDER - SIDE 18

HISTORIELAGETS BOKTILBUD - SIDE 19

LEDERENS SPALTE

Og så skriver vi 2014. Karsten Alnæs beskriver det som 'Miraklenes år' i sin bok om 1814 som er utgitt i år.

De turbulente europeiske politiske strømninger som han beskriver, og den nød og

jammer som lå forut for riksforsamlingen på Eidsvoll, er tankevekkende lesning sett i lys av dagens slentrende holdning til beredskap og selvforsyning.

Alnæs-foredrag. Folkeakademiet Sørum, Foreningen Norden Sørum, Sørum Bibliotek og Historielaget gikk sammen om dette unike arrangementet for å gi Sørums befolkning innsikt i de store hendelser som lå til grunn for den grunnloven som har sikret landet den velferd og trivsel folket i dag deler. De som fikk gleden av å høre hans foredrag i Sørum kirke 25. januar under SørumFestivalen, har et ansvar om å bringe kunnskapen videre.

Jubileumsmarkeringer. Det blir en felles tur til Eidsvollsbygningen i samarbeid med Sørum Bibliotek den 27. juni. Urskog-Hølandsbanen forbereder en egen markering 17. mai. Andre arrangementer melder seg på etterhvert, og historielaget vil delta i de fleste. I tillegg planlegger vi en behørig markering av Vølneberg gamle skoles 150-års jubileum i sommer. Skolestuen er den eneste gjenværende av dem som ble bygget i Sørum i forbindelse med innføring av landsskoleloven i 1860, 8 skolestuer i det gamle Sørum og 3 i Blaker.

Fortsatt arbeid for barn og unge? Blaker og Sørum Historielag har gjennom de ti siste år i økende grad rettet sitt engasjement mot barn og unge, i hovedsak i samarbeid med kulturkontor og skoleverk. Det er særlig Gammeldags Skole på Vølneberg for bygdas 4. klasser som har fordret stort engasjement fra Vølneberg Vevring, bønder og historielag. I tillegg har skolens 7. klasser hatt tilbud om å gjennomføre kulturminneadopsjon. Disse skolerelaterte aktivitetene var mest benyttet frem til 2010. Ved omorganisering av Sørum kommunes administrasjon er kulturkontorets koordineringsansvar mellom historielag og skolene blitt fordelt til andre etater. Konsekvensen ser ut til å bli at historielaget ikke lenger blir benyttet av skoleverket. Bli det resultatet i 2014, vil Historielaget engasjere seg i andre samfunnsgavnlige oppgaver.

Sørum-Speilet feirer sin 20. årgang i år. Medlemsmassen i historielaget er i hovedsak blitt pleiet gjennom Sørum-Speilets spalter. Også ved noen faste arrangementer gjennom året som rusleturer, Slora Møllens Dag og Olsok på Vølneberg er medlemmene trukket med, i tillegg til de mange dugnader som gjennomføres av rodekorpset og venneforeningene. Nå er tiden muligens kommet til å utvikle medlemspleie i større grad gjennom ulike aktiviteter og samlinger.

Både Vølneberg gamle skole og Slora Mølle har betydelig potensial som publikumsmagneter, dersom stedene utvikles videre til å bli historiske målbærere i sine respektive segmenter.

Vølneberg skole har allerede betydelig erfaring i å fremme husflid, undervisning og landbrukshistorisk virksomhet. Disse tre aktivitetene er knyttet tett sammen i det gamle bondesamfunnet. Gjennom dem kan tradisjonene dyrkes, og kunnskapen bringes videre til yngre generasjoner gjennom kurs og praktiske aktiviteter til glede for gammel og ung.

Slora Mølle er et industrihistorisk kulturminne som begynner å ta form. Den dyktige dugnadsgjengen som har reist mølla fra asken, nærmer seg fullføringen av den første delen av restaureringsarbeidet. I løpet av inneværende år ser det ut til at det viktigste mølle-maskineriet og turbindriften er renovert. Det påfølgende prosjektet, dersom man vil gå videre, kan bli utvikling av et undervisningsmiljø med fokus på matsikkerhet, fornybar energi, bærekraftig samfunn og beredskap. Historielaget kan fylle en viktig rolle i en slik sammenheng.

Årsmøte. Blaker og Sørum Historielag holder sitt årsmøte **12. mars 2014** på Frogner, som meddelt i Sørum-Speilet nr. 5/2013. Der legger styret frem sin årsberetning og sitt forslag til kommende års aktivitetsplan. Vi håper riktig mange av medlemmene vil finne veien til årsmøtet og bistå styret i å stake ut veien videre. **Vel møtt!** *Dag Winding-Sørensen, leder*

➡ **SEND OSS DIN EPOST-ADRESSE...@...**

Det skjer stadig noe, så hvis du ønsker å være oppdatert om historielagets arbeid, og vil ha beskjed om ulike aktiviteter, send din epost til iwind@online.no.

OM SØRUM-SPEILET

Redaksjon:

Lillian Mobæk, redaktør
Telefon 95 22 31 06
Epost lilmobe@online.no

Asbjørn Langeland
Telefon 63 82 00 85
Epost asb-lang@online.no

Dag Winding-Sørensen
Telefon 63 82 73 56
Epost ivwind@online.no

Anne-Marie Lund
Telefon 63 82 80 74

Sørum-Speilet utgis med 5 nummer i året.

Publiseringsplan for 2014:

Nr.	Stoff-frist	Utgis ca.uke
1	25. januar	8/9
2	8. mars	14/15
3	16. mai	25/26
4	23. august	28/39
5	1. november	49/50

Stoff til bladet bes sendt pr. epost til redaksjonen, evt. pr. post til Blaker og Sørum Historielag, Postboks 72, 1921 SØRUMSAND.

© **Opphavsrett:** Materialet i Sørum-Speilet omfattes av åndsverklovens bestemmelser.

Utforming: Lillian Mobæk

Trykk: X-idé Media

Opplag: 600

BLAKER OG SØRUM HISTORIELAG

Stiftet i 1970 ved sammenslåing av Blaker historielag og Sørum historielag, og tilsluttet Romerike historielag og Landslaget for lokalhistorie.

Som medlem får du hvert år 4 nummer av **SKYTILEN**, medlemsbladet med lokalhistorisk stoff fra hele Romerike, og 5 nummer av **SØRUM-SPEILET**, med artikler fra Sørum. Medlemskontingent fra 2014: kr. 250,- pr. år. Postadresse: Blaker og Sørum Historielag, Postboks 72, 1921 SØRUMSAND. Bankkontonr: 1321.08.05189
Hjemmeside: www.sorum.historielag.no

Vi vil gjerne ha nye medlemmer! Ta kontakt med leder Dag Winding-Sørensen på ivwind@online.no, eller via 'Kontakt-oss'-skjemaet på vår hjemmeside.

NYTT MEDLEM I SØRUM-SPEILETS

REDAKSJON

Vera Braathen har vært med i redaksjonen siden 2012. Hun har nå gitt seg som fast medlem, og vi takker Vera hjerteligst for alt det fine hun har bidratt med. Kanskje kan det komme mer stoff fra henne senere. Vera bor på Kvevli i Blaker, og hennes etterfølger, Anne-Marie Lund, bor også der, så Blaker er fortsatt godt representert.

Anne-Marie Lund er oppvokst på Kvevli i Blaker, hvor hun fremdeles bor. Hun er nå pensjonist, etter 40 år som lærer, sist på Sørumsand vgs. Hun har vært godt representert i Sørum-Speilet tidligere, for hun har samarbeidet nært med Albert Hovind om artikkelserien 'Noen historiske glimt fra Kvevli-kroken' og den artige historien 'Bua forteller'.

Vi ønsker Anne-Marie hjertelig velkommen!

Red.

TAKK FOR KALENDERINNSATSEN!

Som ansvarlig for produksjon og markedsføring av historielagets kalender, vil jeg gjerne på denne måten få takke alle som har bidratt til at kalenderen for 2014 også i år vil gi historielaget et betydelig tilskudd til driften.

Takken går til alle som har kjøpt kalenderen, og på den måten støttet laget. Først og fremst går den til alle

entusiastiske selgere som har gått fra dør til dør for å tilby kalenderen. Uten deres innsats ville ikke prosjektet vært mulig. Takk også til hovedsponsor Blaker Sparebank og fotograf Anders Henriksen som har scannet bildene. PS: Er det noen som fremdelse ikke har kjøpt kalenderen, har jeg noen igjen.

Med vennlig hilsen Kjell H. Huseby

tlf. 63 82 80 49

ÅRSMØTE I BLAKER OG SØRUM HISTORIELAG 12.MARS 2014

Det vises til innkalling til årsmøte, offentliggjort i Sørum-Speilet nr. 5/2013, side 3.

Det er ikke kommet inn saker fra medlemmene, og endelig saksliste gjengis nedenfor.

Årsmøtet holdes onsdag 12. mars 2014 kl. 19:00.

Sted: Frogner sentrum.

Foredrag før årsmøteforhandlingene i Biblioteket, Duevegen 13, og servering med etterfølgende årsmøte i Café Mat og Glede i bygningen ved siden av. NB! Parkeringsbillett må hentes i biblioteket.

Foredrag: Vårt liv med Sørum Bygdebok.

Ved bygdebokforfatter Jan Erik Horgen og billedredaktør Anders Henriksen, som også viser oss noe av det spennende billedmaterialet i bøkene.

Saksliste:

1. Godkjenning av innkalling og saksliste
2. Valg av møteleder og referenter samt to til å skrive under protokollen
3. Årsberetning for 2013
4. Revidert regnskap for 2013
5. Forslag til revisjon av Lover for Blaker og Sørum historielag av 27.04.1970. Sist revidert 11.02.1998
6. Forslag til budsjett for 2014
7. Forslag til arbeidsplan for 2014
8. Forslag til kontingent for 2015
9. Innkomne saker. Ingen saker innsendt.
10. Valg av medlemmer til styret, valgkomité, revisor og utsendinger til årsmøtet i Romerike Historielag.

Saksliste, praktisk informasjon og sakspapirer sendes medlemmene som vedlegg til dette medlemsbladet, og legges ut på vår nettside www.sorum.historielag.no

4. februar 2014

**Dag Winding-Sørensen (sign.)
leder**

UTDRAG AV ÅRSBERETNING 2013

Årsmøtet 2013 ble arrangert torsdag 14. mars på Bruvollen samfunnshus med 35 fremmøtte. Finn Halling viste gamle bilder fra Urskog-Hølandsbanens driftstid, og det formelle årsmøtet ble satt etter hans fine foredrag.

Tillitsvalgte ble:

Styret		På valg
Leder	Dag Winding-Sørensen	2014
Nestleder	Gro Langeland	2015
Sekretær	Ellen Margrete Graarud	2014
Kasserer	Kjell Kurland	2015
Styremedlem	Elin Mørk	2014
Varamedlemmer	Hans Erik Kristiansen	2014
	Kåre Alfred Bøhler	2014
	Gry Anita Gjerde Alnæs	2014
Revisor	Pål Iversen	2014
Valgkomité	Morten Moen, leder	2014
	Aage Kleven	2015
	Vera Braathen	2016

I korte trekk:

- + Det har vært avholdt 9 styremøter i perioden. På noen av møtene har prosjektledere deltatt for å rapportere.
- + Blaker og Sørum Historielag hadde pr 31.12.13 et medlemstall på 496.
- + Den største begivenheten i 2013 var utgivelsen av bygdebok bind 5 for Frogner, som ble lansert 27. nov.
- + Kalenderen, med Kjell Huseby som primus motor, ble utgitt for 30. gang, og bidrar godt til lagets drift.
- + Turprogrammet er populært, mange deltar.
- + Restaureringen av Slora Mølle går sin gang med stor dugnadsinnsats.
- + Vølneberg gamle skole er viktig for 'Den kulturelle skolesekken' og gammeldags skole for 4. klassene.
- + Sørum-Speilet sendes alle medlemmer og publiseres på hjemmesiden.
- + Frigjøringsdagen 8. mai markeres etter fondets regler, og hedrer dem som falt under andre verdenskrig.
- + Slektgranskingskurs samlet mange interesserte.
- + Laget samarbeider med Romerikes Historielag og mange frivillige organisasjoner i Sørum.
- + Økonomien er god pga salg av egne bokutgivelser, bygdebøker, kalender, annet trykt materiale, og tilskudd fra kommunen.

Det vises ellers til fullstendig årsberetning og revidert regnskap for 2013.

VALGET AV UTSENDINGER TIL RIKSFORSAMLINGEN PÅ EIDSVOLL I 1814

Frederik VI (1768-1839)

Når en skal orientere seg om det som hendte i året 1814, må en begynne med fredsavtalen i Kiel den 14. januar 1814.

Ved denne fredsslutningen måtte den eneveldige kongen av Danmark-Norge, Frederik VI, gi fra seg Norge til kongen av Sverige.

Kjelfreden var en del av det europeiske oppgjøret etter Napoleonskrigene. Sverige var blant seiersmaktene, mens Danmark-Norge var på det tapende laget. Hva nordmennene selv mente, ville og ønsket, var ikke viktig for stormaktene som sørget for avtalen i Kiel. Arvingen til det dansk-norske riket, prins Christian Frederik var på den tid stattholder i Norge, d.v.s. at han styrte Norge på vegne av kongen i København.

Kieltraktaten. Foto: Emre Olgun, Riksarkivet i Stockholm

Kieltraktaten innebar at stattholderen ikke lenger hadde noen legitim funksjon, og han skulle derfor reise tilbake til Danmark. Men Christian Frederik ønsket ikke å gi opp Norge. På lang sikt så han for seg muligheten for at landene kunne gjenforenes når han ble dansk konge. Først forsøkte han å la seg utrope til eneveldig konge, men møtte motstand blant norske stormenn. De insisterte på at han måtte velges, og at det måtte kalles inn til en grunnlovgivende forsamling. Det gikk han med

på, og stilte seg i spissen for et opprør mot avtalen fra Kiel.

Tiden var knapp. Svenske hærer var opptatt på kontinentet, og så lenge styrkene stod der, var de ikke klare til å marsjere mot Norge. Et mulighetens vindu var åpnet til å hevde selvstendighet og gi Norge en grunnlov.

Beslutningen om en grunnlovgivende forsamling

I et brev fra kong Frederik den 6. som Christian Frederik mottok den 14. februar, ble det fullstendige innholdet i Kieltraktaten gjort kjent. I brevet kunngjorde kong Frederik den 6. at det norske folk var løst fra den troskapseden de hadde gitt til den danske kongen. Prins Christian Frederik støttet seg til en gruppe stormenn og embedsmenn, og på et møte på Eidsvoll den 16. februar der 21 stormenn deltok, ble rammene for det som skulle skje videre, fastlagt. Dette møtet er seinere blitt kalt notabelmøtet på Eidsvoll. Hovedkonklusjonen var at det skulle innkalles til en grunnlovgivende forsamling, og at de som skulle delta måtte avlegge en selvstendighetsed i høytidelige former.

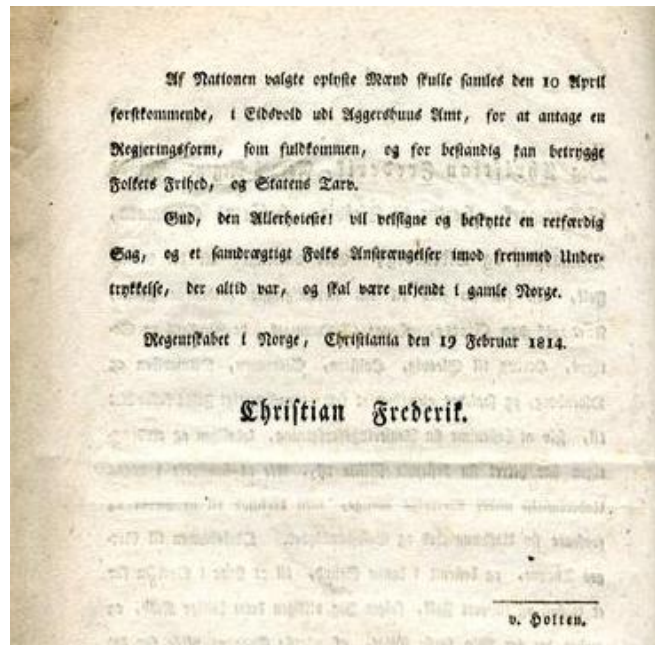
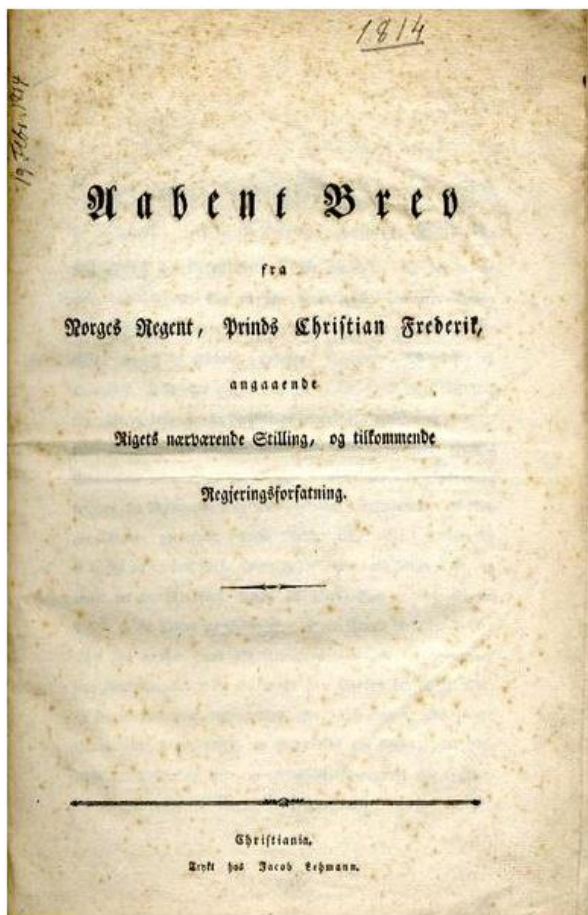
Etter møtet på Eidsvoll erklærte Christian Frederik seg som norsk regent, og det ble oppnevnt et regentskap (en slags regjering) som skulle styre landet med regenten som leder.

Den 19. februar skrev Christian Frederik under på en rekke kunngjøringer og brev om hvordan nordmennene skulle sverge ed til Norges selvstendighet, og om hvordan valgene til den grunnlovgivende forsamlingen skulle foregå. Valget skulle foregå i kirkene, og sogneprestene fikk ansvaret for å sørge for at det gikk riktig for seg. En hadde ikke kommuner den gang, og kirkesognene (menighetene) var det nærmeste man hadde til å forestå en form for lokal forvaltning. Den 10. april var fristen. Da skulle de valgte representantene samles på Eidsvoll for å bestemme en regjeringsform.

Christian Frederik (1786-1848)

Men ikke bare i kirkene ble det holdt valg. De militære skulle velge egne representanter. Christian Frederik kjente seg trygg på støtte fra den kanten. Her spilte for øvrig Blaker skanse en rolle.

Christian Frederiks åpne brev i 1814. Foto fra Arkivverket

Karsten Alnæs skriver i sin bok 1814:

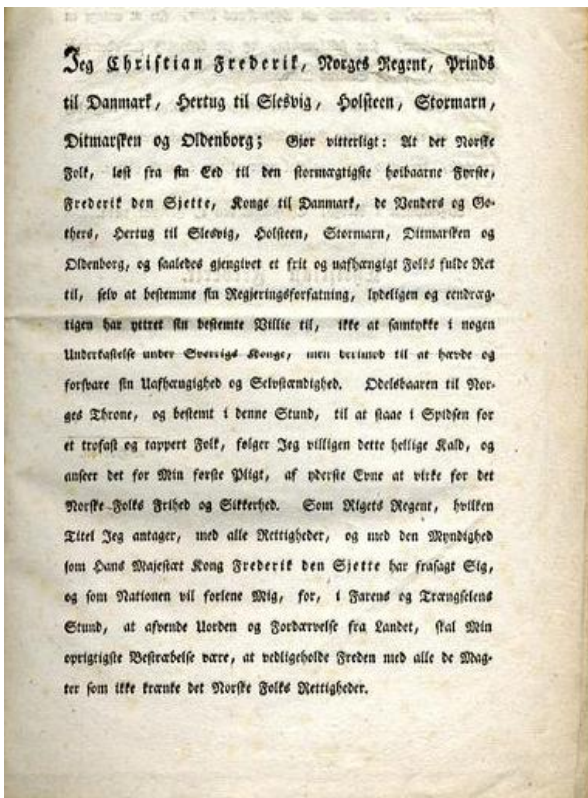
«Etter stormannsmøtet dro Christian Frederik straks av sted på hvinende sledeføre til Blaker skanse der brigaden til oberst Diderich Hegermann lå. Prinsen samlet offiserene og holdt en tale om hvordan Norges uavhengighet kunne reddes. Hans adjutant, major Brock leste opp Kieltraktaten, der Norge blir avstått, og kunnngjøringen fra kong Frederik der den danske kongen løser nordmennene fra den eden de har gitt ham. Deretter leste han oppropet fra Christian Frederik som kunnngjorde at det norske folk skulle avlegge en ed om å forsvare selvstendigheten med sine liv, og at de skulle velge riksforssamling.»

Hvordan skulle valget foregå?

Først skulle menigheten samles i kirkene, og det skulle skje så fort som mulig. Fredag den 25. februar ble fastsatt til valg- og bededag, men mange steder gikk det flere dager ut i mars. I Nord-Norge gikk det langt ut på sommeren.

Presten skulle innlede med en kraftfull tale og fortelle at det norske folket var løst fra sin troskapsed til danskekongen. Så skulle presten spørre: **Sverger dere å hevde Norges selvstendighet og å våge liv og blod for det elskede Fedreland?**

Svaret skulle avgis med oppløftede fingre: **Det sverger vi, så sant hjelpe oss Gud og hans hellige ord.** Et vitnesbyrd om at eden var avlagt skulle presten, andre

øvrighetspersoner og tolv av menighetens aktverdige menn underskrive.

Selve valget skulle foregå etter gudstjenesten og som et indirekte valg. Det var tre forskjellige valgsystemer, ett for landet, ett for byene og ett for militære avdelinger. På laveste nivå i hvert system skulle det velges valgmenn, som så skulle samles på et høyere nivå eller mer sentralt, og velge representanter til riksforsamlingen på Eidsvoll.

Hvem hadde stemmerett?

Det var ikke sagt tydelig med én gang, men kom i en senere presisering. De samme reglene gjaldt for å stemme som for å bli valgt. På landet måtte man være embetsmann (for eksempel prest eller ha en annen viktig stilling i staten), være brukseier, jordeier eller gårdbruker. (Mange bønder bygslet eiendommen på den tida, og de ble regnet som gårdbrukere og hadde stemmerett.) I byene hadde også borgerne stemmerett. I de militære enhetene hadde offiserene og soldatene stemmerett, gitt at soldaten også var gårdbruker. Alle måtte naturligvis være menn, og aldersgrensen var 25 år. Likevel var en av eidsvollsmennene, Thomas Konow, bare 19 år. Helt nøye på reglene var man ikke, og mye var ikke regelfestet!

Indirekte valg

På landet skulle menighetene først velge to valgmenn fra hvert prestegjeld. Den ene av de to valgmennene skulle være bonde. Deretter skulle valgmennene møtes på et sentralt sted i hvert amt, som stort sett tilsvarer dagens fylker. Der skulle valgmennene velge tre representanter seg i mellom til den grunnlovgivende forsamlingen på Eidsvoll. Også på dette nivået skulle minst en bonde velges.

Hovedregelen for byene var at hver menighet skulle velge to menn, som så skulle møte de andre valgmennene og velge én representant til Eidsvoll. De største byene Kristiania, Kristiansand og Trondheim fikk velge to, og Bergen hele fire representanter. I små byer, som for eksempel Moss, hvor det bare var én menighet, ble valget i menigheten direkte til Eidsvoll.

Fra de militære skulle hver enhet velge to valgmenn, en offiser og en soldat. Disse skulle så samles på et høyere nivå og velge en offiser og en soldat til Eidsvoll. I alt ble det valgt 33 representanter fra hær og flåte, det vil si mellom 1/3 og 1/4 av alle representantene!

Hvordan foregikk selve valgene?

Det foreligger få opplysninger om hvordan selve valgene foregikk, verken for det første indirekte valget, eller for det siste direkte valget til riksforsamlingen. Instruksene fra sentralt hold gav så godt som ingen retningslinjer. Det var heller ingen offentlig diskusjon om valgordningen i den lille pressen som fantes på den tiden.

Noen steder ble alle husfedrene tilkalt til det høytidelige arrangementet i kirkene, uten at det var klart at det skulle holdes valg, og dermed hva som krevdes for å kunne stemme. Her stemte da flere enn dem som hadde stemmerett. Andre steder tok et mindretall, de som underskrev adressene og fullmaktene, seg retten til selv å peke ut valgmennene og deretter få tilslutning fra menigheten.

Dokumentasjon av fullmakter

Til Eidsvoll skulle representantene ha med seg dokumentasjon fra alle menighetene om at selvstendighetseden var avlagt, hvilke valgmenn som var valgt, og at de selv var valgt fra amtet som representanter. Denne dokumentasjonen kalles *adresser* og *fullmakter*. Fullmakter fordi de skulle vise at valgene var foregått på rett måte. Adresse betyr her en høytidelig henvendelse til en person, i dette tilfellet til Christian Frederik. Adressene inneholder både fullmakter, selvstendighetserklæringer og andre ytringer.

På Eidsvoll ble alle dokumentene lagt frem for godkjenning av prins Christian Frederik. Deretter ble de arkivert i Regentskapets arkiv, og endelig i Riksarkivet.

Som regel hadde sogneprestene allerede på forhånd utformet adressene, og de brukte gjerne de ordene om selvstendigheten som Christian Frederik hadde bedt om. Prestene visste hvilke formuleringer som var ønsket, og formulerte seg overfor den øverste makten på ærbødig vis, som de hadde gjort gjennom generasjoner. Adressene bærer mer preg av gammeldags underdanighet enn av selvbevisste borgere som ønsker medbestemmelse og folkestyre.

Valget i Sørumsund

I dag har Sørumsund tre menigheter. I 1814 var det Sørumsund prestegjeld med Sørumsund og Frogner sogn, mens Blaker var et sogn i Urskog prestegjeld. Nedenfor gjengis adressene fra Sørumsund og Urskog.

SØRUM

Underdanigst Adresse til Hans Kongelige Høihed Prints Christian Friderik Regent af Norges Riige.

Giennemtrængte af den meest levende Takknemmelighed saavel mod Forsynet, der vilde at Deres Kongelige Høihed skulde i denne for Norge saa mageløs critiske Tiidspunct være dets hulde, dets mægtige Skyds Engel; som og mod Deres Kongelige Høihed, derved at antage i Følge Nationens eensstemmige Ønske Regiæringen over dette Rige, ikke aleene har frelst samme fra de ellers befrygtende Uordener og Alle af samme Mueligen udflydende skadelige Følger, men enddog vil underkaste deres høieste person alle de Sorger og Bekymringer, alt det Arbeide, alle de Farer, som Forsvaret af Norges Selvstændighed og alle af samme fremvirkende Goder nødvendigen medfører, — vare vi hiemmeværende Husfædre af Sørums Præstegiæld efter deres Kongel. Høiheds høieste Bud af 20de dennes i Dag i Sørums Hovedkjrke forsamlede hvor vi efterat en kort Tale af Sognepræst Doctor Philosophiæ Einar Gudmundson var holdt, samt hans Majestæts Kong Friderik den 6tes Pro[c]lamation af 18de Januarii, og deres Kongel. Høiheds aabne Brev samt Kundgiørelse, begge af 19de dennes oplæste, aflagde med Fædrenelands Sind og oprakte Fingre den Eed, at vi vilde hævde Norges Selvstændighed og vove Liv og Blod for det elskede Fæderneland.

Ligeledes valgte vi, efterat en høitidelig Bededags Guds Tieneste, i Følge deres Kongel. Høiheds naadigste Bud var bleven afholdt, 2de Mænd neml. Litteratus og KjrkeEjer Hr. Wangensteen, samt i hans mueligen indtræffende Forfald, Hr. Justits Raad og Sorenskriver Nielson, og Bonden Thorwald Heyerdahl, samt i hans ligeledes mueligen indtræffende lovlige Forfald, Bonden Hans Refsum til at møde paa den af Amtet nærmere berammende Forsamling, for tillige med de Øvrige Menigheders Afsendte paa Folkets Veegne at vælge 3 af Amtets mest oplyste Mænd at møde i Eidsvold den 10de April for, saaledes som deres Kongel. Høiheds aabne Brev af 19de dennes fastsætter, at bestemme og paa Nationens Vegne at antage Kongeriget Norges Riegierings Form, hvortil, samt til at overlevere denne underdanigste Adresse Ovenanførte 2de Mænd af os alle hiemmeværende Husfædre i Sørums Præstegiæld blive herved befuldmægtigede.

Alt Ovenanførte bekræfte Undertegnede saavel paa Sørums Præstegiælds hjemmeværende Husfædres, som

eegne Veegne, med vores Navns egenhændige Underskrift og paatrykte Signeter.

Givet i Sørums Hovedkjrke den Fem og Tyvende dag i Februar, Atten hundrede og Fiørten.

E. Gudmundson, Dr. Ph. Sognepræst. L. Guldbranndsen, Lendsmand. Berthel Knudsen, Klokker.

E. Jachobsen Artie. Talak Skea. Hans Bereg. Hans Olsen Nordlie. Lars Bingen. Haagen Frogner. Ole Moe. Nils Fløgstad. Ole Ruud. Ole Asak. Jacob Aalgaard. Niels Jacobsen Løhri.

Kommentarer

De som ble valgt til utsendinger:

✚ **Litteratus og kirkeeier Hr. Wangensteen.** Dette er Jens Johannes Wangensteen, 1766-1837. Han overtok Øvre Vilberg etter sin far i 1807 og drev gården til 1827. Han hadde juridisk eksamen fra universitetet i København, og ble regnet som øvrighetsperson.

✚ **Hr. Justisraad og sorenskriver Nielson** var personlig varamann for Wangensteen. Navnet ble skrevet på flere måter, og i bygdeboka står det Nils Nelson, 1759-1829. Han var sorenskriver på Nedre Romerike fra 1803 og kjøpte Vest-Bingen i 1805 der han bodde til sin død i 1829.

✚ **Bonden Thorwald Heyerdahl**, 1745-1827, bodde på Val som han overtok etter sin svigerfar, Clemmet Hansen i 1786.

✚ **Bonden Hans Refsum**, Hans Jensen Refsum 1753-1832, var personlig varamann for Heyerdahl. Hans Jensen overtok Refsum etter sin svigerfar, Engebret Tostensen og fikk skjøte på gården i 1781. I følge bygdeboka hadde han overlatt gården til sønnen Engebret Hansen Refsum allerede i 1810.

De som undertegnet adressen

En ser at det er oppnevnt 12 bønder til å undertegne adressen. Det er i overensstemmelse med pålegget som var gitt. Sognets øvrighetspersoner er her definert som sognepresten, lensmannen og klokkeren. At klokkeren var regnet med i dette laget, var nok uvanlig.

✚ **Sogneprest Einar Gudmundson** var født på Vestmannaeyar på Island i 1763. Island var en del av det danske riket, og islendingene måtte også til København for å få universitetsutdannelse på samme måte som nordmennene før 1812. Han sluttet som prest i Sørum i 1814 da han ble sogneprest i Løten.

✚ **Lensmann L. Guldbrandtsen** het Lars til fornavn, f. 1777 på Søndre Asak, kjøpte Berg (gnr. 16 bnr. 2) i 1805 og bodde der til han døde 1821.

✚ **Klokker Bertel Knudsen**, 1753-1827. Han var klokker fra 1792 til sin død. Han bodde på Smedsrud.

✚ **E. Jacobsen Artie**, Erik Jakobsen Arteid, 1765-1822. På hans tid var hele Arteid samlet under én eier.

✚ **Talak Skea**, Tallak Iversen Skea, 1772-1859. Han eide Søndre Skea fra 1796. Hans far var Iver Jakobsen som eide Skea da raset gikk i 1768.

✚ **Hans Berreg**, Hans Tommessen Bæregg, født på Sørli 1784, død på Bæregg 1850. Hans kone Mari Svendsdatter var fra Bæregg. Han var den første selveier på gården (gnr. 50, bnr. 2).

✚ **Hans Olsen Nordlie** var født på Merli i 1784. Faren hans kjøpte Nordli i 1808, og Hans Olsen overtok gården i 1809 og drev den til sin død i 1838.

✚ **Lars Bingen**, Lars Syversen Bingen, 1757-1821. Han var født på Fossum i Blaker og fikk bygselbrev på Mellom-Bingen i 1787. Kona hans, Kari Christiansdatter var fra Mellom-Bingen som de overtok etter hennes bror, Ole Christiansen.

✚ **Haagen Frogner**, Haagen Evensen Frogner, 1755-1819. Han var født på Nordre Mo. Han overtok Nordre Frogner i 1780. Faren eide Nordre Frogner og bygslet Nordre Mo.

✚ **Ole Moe**, Ole Finnsen Mo, 1765-1851. Han var født på Leirud, og var gift med Kirsti Evensdatter fra Nordre Mo, det vil si at han og Haagen Frogner var svogere. Han var den første som ble selveier på Nordre Moe. Den gården som ble kalt Nordre Mo i den gamle matrikkelen er dagens Søndre Mo.

✚ **Nils Fløgstad**, Nils Tostensen Fløgstad, 1763-1836. Han var født på Rud i Frogner og overtok Østre Fløgstad gnr. 88, bnr. 1 etter svigerforeldrene, Pål Olsen og Kari Larsdatter.

✚ **Ole Ruud**, Ole Tostensen Rud, 1760-1863. Han kjøpte halve Rud av sin far i 1801 og bodde der gnr. 83, bnr. 5 har tunet i dag. Ole Ruud og Nils Fløgstad var brødre.

✚ **Ole Asak**, Ole Kristoffersen Asak, 1760-1819. Han var født på Døli i Ullensaker, og kjøpte Nordre Asak i 1795.

✚ **Jacob Aalgaard**, Jakob Iversen Ålgård, 1755-1841. Han var født på Skea, og hans far Iver Jakobsen eide den ene av Skeagårdene som gikk med i raset i 1768. Faren kjøpte Ålgård i 1780, og Jacob overtok i 1796. Jacob Aalgaard og ovennevnte Talak Skea var brødre.

✚ **Niels Jacobsen Løhri**, Niels Jacobsen Løren, 1763-1841. Han var født på Bøler og kom til Løren i 1886 da han giftet seg med enken Anne Gulbrandsdatter. Gården deres på Løren gikk med i det store raset i 1794, men de

flyttet tilbake og bygde opp en ny gård i tida mellom 1801 og 1806.

URSKOG

Agtede Mænd, for at bivære den paa Tiid og Sted, af Amtet nærmere bestemmende Forsamling, for atter at udvælge 3de Mænd Til Norges Regent hans Kongelige Højhed Prints Christian Fridrich.

Den højst vigtige Pligt til hvilken Deres Kongelige Højhed som Norges Regent, har igiennem foresatte Øvrighed og dette Steds Sognepræst, naadigst opfordret dette Kalds Beboere — nemlig til at udvælge og befulmægtige 2de af dette Urschougs Kalds til at Møde og Give deres Stemme ved en forestaaende større Forsamling af Rigets oplyste Mænd — have undertegnede underdanigst efterkommet ved at udvælge disse 2de Mænd af Urschougs Menigheder nemlig — Nils Tougbøl og Ole Lomsnes — thie ere benævnte Mænd i Kraft af dette Document Lovligen valgte og befulmægtigede af disse Menigheders huusfædre til at møde ved nu forestaaende Forhandling Angaaende Regierings Formens Indretning for Kongeriget Norge.

Næst at anbefale Denne, for Norges nu Levende og tilkommende Slægt saa vigtige Sag til det Algode Forsyns faderlige Styrelse til Fædrene Landets Vel er det, at vi, med den Mest uindskrænkede Tillid til Deres Kongelige højheds herlige Regent-Egenskaber og underdanigst hengivenhed — hvis Inderlighed vi ikke kunne Med Ord udtryk[!] nedlægge vor Underdanigste Tak til Deres Kongelige højhed for Den kraftfulde og viise Foranstaltning til Landets Vel, paa hvilken De Allerede har viist saa umiskiendelige Prøver og den faderlige Kierlighed og deeltagende Ømhed De hidtil har viist for os — det er disse følelser undertegnede dele Med enhver Huusfader i dette Kald — De naadigste Fyrste blive ved at styre Alt under disse farlige Omstændigheder til Landets Frelse, Lykke og Hæder.

Urschoug Hoved-Kirke den 25de Februari 1814.

Paa egne og samtlige Almues Vegne
Niels Tougbøl. Ole Lomsnes. Jens Holst Sogne Præst for Urschoug.

Hans Eggeberg. Peder Eggeberg. Hans Nordbye. Erich Tonsberg.

Lars Riiser. Even Aanerud. Engebret Sletner. Joen Grøtli. Nils Nordbye. Johannes Lomsnes. Amund Berg.

Alle Gaardbrugende og Retskafne Mænd.

Kommentarer

Bygdeboka for Aurskog og Blaker har ikke så omfattende informasjon som Sørums bygdebok (bindet som skal dekke Blaker er ikke utkommet ennå), men jeg har funnet fram til alle som har undertegnet adressen fra Urskog prestegjeld.

De som ble valgt til utsendinger

✚ **Niels Tougbøl** hadde vært lensmann i Nes, og i 1814 bodde han på Foss i Blaker som han først hadde leid og siden kjøpte. Bygdeboka for Aurskog og Blaker har svært sparsomme opplysninger om ham.

✚ **Ole Lomsnes**, i bygdeboka kalt Ole Johannessen Viggens. Han hadde overtatt Nordre Lomsnes etter svigerfaren, Gunder Jonsen Lomsnes f. 1812 (eller 13). Ole Lomsnes var skoleholder (omgangsskolelærer).

Begge utsendingene fra Aurskog og Blaker tilhørte altså bondestanden. Det ble ikke valgt varamenn.

De som undertegnet adressen

I motsetning til adressen fra Sørums er de som ble valgt også blant underskriverne, men jeg gjentar ikke dem.

✚ **Jens Holst** var sogneprest i Aurskog 1807-1832. Han var selvskreven til å underskrive.

✚ **Hans Eggeberg**, Hans Kristensen Ekeberg, 1764-1840. Bodde på Vestre Ekeberg i Aurskog.

✚ **Peder Eggeberg**, Peder Hansen Ekeberg, 1776-1825. Bodde på Nedre Ekeberg i Aurskog.

✚ **Hans Nordbye**, Hans Jensen Nordby, 1750-1838. Var fra Viggens og kjøpte Nordre Nordby i Aurskog i året 1800 sammen med broren Nils Jensen.

✚ **Erich Tonsberg**, Erik Christiansen Tønsberg, 1776-1848. Han bodde på Tønsberg i Aurskog.

✚ **Lars Riiser**, Lars Rasch Sypriansen Riiser, 1780-1845. Han bodde på gården Hogstad i Aurskog.

✚ **Even Aanerud**, Even Andersen Ånerud, 1769-1841. Han bodde på Nordre Ånerud i Blaker.

✚ **Engebret Sletner**, Engebret Olsen Sletner, 1767-1834. Han bodde på gården Sletner i Aurskog.

✚ **Joen Grøtli**, Jon Engebretsen Bokstad, 1751-1824. Han giftet seg til Grøtli i Aurskog i 1780.

✚ **Nils Nordbye**, Nils Jensen Nordby, 1760-1843. Han var fra Viggens, og han og broren Hans Jensen (se ovenfor) kjøpte Nordby i Aurskog sammen i året 1800.

✚ **Johannes Lomsnes**, Johannes Hansen Lomsnes, 1765-1848. Han var fra Stagrim i Blaker og overtok Søndre Lomsnes i Aurskog etter svigerfaren, Gunder Jonsen Lomsnes i 1812. Johannes Lomsnes og Ole Lomsnes som ble valgt til utsending, var altså svogere, og begge hadde overtatt eiendommen sin etter svigerfaren.

✚ **Amund Berg**, Amund Kristensen Berg, 1764-1818. Han bodde på Nordre Berg i Aurskog.

Som en ser, var det bare to av underskriverne fra Urskog som kom fra Blaker, en av dem ble også valgt til utsending. Hva som var årsaken til den dårlige representasjonen fra Blaker, vet jeg ikke. Kan det skyldes at valget foregikk bare på ett sted i prestegjeldet, nemlig hovedkirken i Aurskog? Det var jo på samme måte i Sørums prestegjeld, valget foregikk i Sørums kirke som var hovedkirke, men annekssognet Frogner var godt representert.

De valgte utsendingene fra Sørums og Urskog, 4 menn, møtte den 17. mars på Ellingsrud i Aker sammen med utsendinger fra alle de andre prestegjeldene i Akershus. Der valgte de tre personer til å representere amtet (fylket) i den grunnlovsgivende forsamling som møttes på Eidsvoll den 10. april.

De som ble valgt var: Christian Christensen Kollerud, gårdbruker og sagbrukseier Høland, Christian Magnus Falsen, sorenskriver Ås, og Peder Anker, kammerherre og godseier Aker.

Kilder for denne artikkelen:

Riksarkivet: Informasjon og dokumenter vedr. 1814 som er lagt ut på Internett.

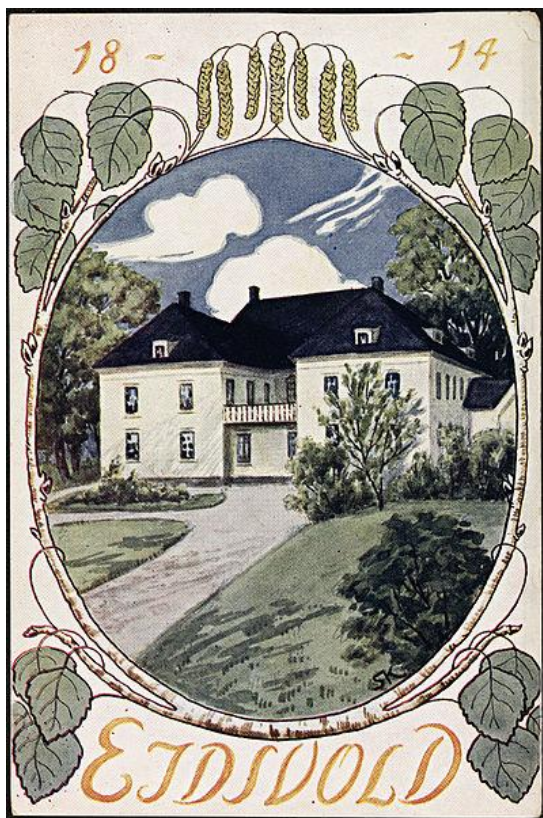
Horgen, Jan Erik: Sørums bygdebok b. 1 – 5.

Lillevold, Eyvind: Aurskog og Blaker b. 1 – 2.

Asbjørn Langeland

Postkort 1814. Enig og tro til Dovre faller. Fra Wikimedia Commons

Postkort. Foto: Wikimedia Commons

CHRISTOPHER ANKER BERGH

En sørumsokning på Eidsvoll i 1814

Når en leser om de dramatiske hendelsene i året 1814, støter en i flere sammenhenger på navnet Christopher Anker Bergh. Han var født i Sørum i 1764, og gjorde en fremragende karriere som jurist, offiser og politiker. I 1814 var han en av prins Christian Frederiks fremste rådgivere.

Christopher Anker Bergh. Foto: Stortinget

I Norsk biografisk leksikon står det en omfattende artikkel om Christopher Anker Bergh, den avsluttes slik: «Bergh tilhørte «fedrene på Eidsvoll» uten selv å være valgt representant til Riksforsamlingen. Det kan neppe være tvil om at Grunnlovens konkrete form har ført til at ikke bare dens innhold, men også dens bokstav har fått et usedvanlig langt liv. Med sin bakgrunn fra landsbygda på Romerike viste Bergh en utmerket evne til å kombinere det beste fra en hjemlig tradisjon med formalismen i den importerte danske og europeiske lærdom.»

En beundringsverdig karriere

Fra Norsk biografisk leksikon: «Som faren søkte Christopher Bergh sin yrkesvei i det militære rettssystem, og bare elleve år gammel begynte han på den matematiske skole i Christiania. I 1783 ble han sekondløytnant à la suite, samme år som han avla dansk juridisk eksamen med beste karakter. Han var med i felttoget mot Sverige i 1788, og året etter ble han adjungert som farens etterfølger ved det akershusiske dragonregiment, en stilling han overtok i 1791. Fra 1792 bodde han på Limset i Nannestad, men flyttet til Christiania hvor han ble auditør (advokat) ved artilleriet i 1798, to år etter også bokholder ved Krigshospitalskassen. I 1804 reiste han til hæren i Holstein som overkrigskommisær og ble auditør ved kronprinsens stab, og i 1807 fulgte han med til København og utførte oppdrag i samband med krigføringen. Som takk fikk han det prestisjefylte embetet som generalauditør for den norske hær, vendte tilbake til Norge og ble deputert i kommissariatskollegiet, bestyrer av det norske armédepot, siden medlem av overadmiralitetens retten og overkriminalretten og i 1814 også generalauditør for den norske sjøetat.»

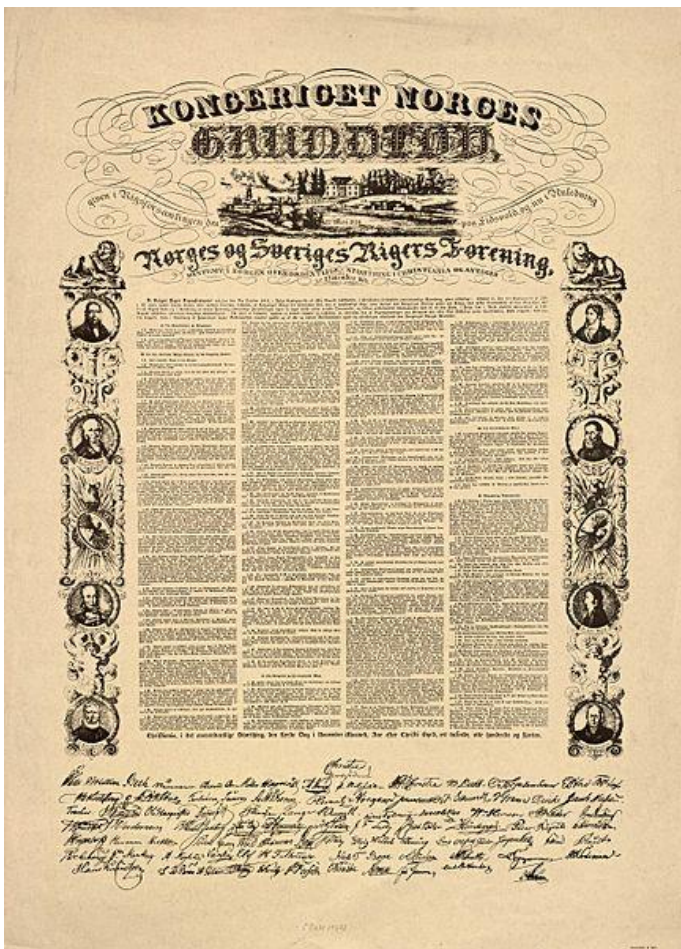
En viktig rolle i 1814

I februar 1814 innkalte prins Christian Frederik til et stormannsmøte på Eidsvoll. Møtet blir gjerne omtalt som notabelmøtet, og det fant sted den 16. februar. Notabelmøtet hadde 21 deltakere, og en av deltakerne var generaladvokat Christopher Anker Bergh. Bergh hadde på forhånd utarbeidet en proklamasjon om edsavleggelse og innkalling til en riksforsamling, og det var denne proklamasjonen som ble lagt til grunn for innkallingen til riksforsamlingen som begynte sitt arbeid den 11. april, og som fullførte arbeidet med å vedta Norges Grunnlov den 17. mai 1814.

Bergh var ikke blant de valgte deltakerne i Riksforsamlingen. Men som en av prins Christian

Frederiks fremste rådgivere, var han til stede under forhandlingene, og spilte en sentral rolle i utformingen av det grunnlovsforslaget som ble endelig vedtatt.

Mange representanter hadde med seg grunnlovsforslag til Eidsvoll, og andre hadde sendt inn forslag på forhånd, slik at det forelå over 20 grunnlovsforslag. Av disse var det særlig to som fikk betydning: Et forslag utarbeidet av de to representantene Adler og Falsen, og ett utarbeidet av representanten Treschow. Bergh ble bedt om å utarbeide et forslag som kunne forene disse to forslagene, og samtidig ta hensyn til prins Christian Frederiks merknader til dem.

Grunnloven av 1814

I Norsk biografisk leksikon står det følgende om dette: «Våren 1814 var han ofte til stede på Eidsvoll, og tidlig ble han bedt om å lage et utkast til konstitusjonskomiteen som forente Adler-Falsens og Treschows forslag med Christian Frederiks anmerkninger. Utkastet har vært knyttet til Georg Sverdrups navn, men man antar nå at det var Bergh som førte det i pennen. I sin form og oppbygning ble grunnlovens tekst mer i samsvar med dette utkastet enn det Adler-Falsenske, som den

ellers hentet sitt hovedinnhold fra. Den endelige grunnloven var et kompromiss det er all grunn til å fremheve Berghs andel i. Som tegn på anerkjennelse gjorde Christian Frederik ham til kammerherre, og riksforsamlingen valgte ham inn i den store lovkomiteen hvor han fungerte i mange år.»

Myndig og fast

Seinere på sommeren 1814 ble det krig med svenskene, og etter et forlik i Moss den 14. august, måtte Christian Frederik abdisere. Stortinget ble innkalt for første gang, og man vedtok så flere endringer i Grunnloven slik at unionen med Sverige kunne komme i stand. I denne tiden fikk Bergh vist sin politiske kløkt på flere måter. Etter krigsnederlaget bidro han personlig til å dempe konflikter og gemytter, og blant hans nye oppgaver ble nå en gjennomgang av de svenske endringsforslagene til grunnloven.

I Karsten Alnæs' bok **1814. Miraklenes år** berettes det om en episode som viser Berghs evne til å dempe konflikter.

Etter at avtalen om våpenhvile var inngått i Moss, bredte det seg et stort raseri blant mange som følte at hæren hadde sviktet det norske folk. Raseriet gikk ut over de norske offiserene, ikke minst general Haxthausen. Fem dager etter forliket på Moss hadde det samlet seg en stor menneskemengde utenfor general Haxthausens hjem på Lille Frogner i Aker. De ropte forrædere og heng Haxthausen.

Sitat fra Karsten Alnæs:

«Det var blitt natt. Faklene brant. En hånd grep en stein. En rute gikk i knas. Kvinnehyl inne fra huset.

«Gi oss Haxthausen!»

«Ja, gi oss Haxthausen!»

Hoveddøren ble åpnet. To menn trådte frem. En av dem var professor Georg Sverdrup. Han kjente folk til.

«Dere tar feil i dag. Dere dømmer uten å vite. Alt skal en gang bringes for dagen.»

«Kom med Haxthausen!»

«Gi oss Haxthausen!», skrek en og holdt et rep opp foran professoren.

Da kom det til syne enda en person inne fra stuene. Han gikk med faste skritt helt bort til mengden. Soldatene i mengden mumlet, det var Christopher Anker Bergh, de

kjente ham, fryktet ham. Den skinnbarlige krigsrett. Generalauditøren.

Han sa ingen ting. Sto rolig, betraktet dem, så fra den ene til den andre. En og annen grep fastere rundt en stein, men ingen våget å kaste.

«Gode venner og landsmenn», kom det endelig, da det var blitt helt stille. «Jeg vet at dere alle ønsker at retten og loven skal råde i det frie Norge. Dere vil ikke overlate dommen til harmfulle pøbler. Dere ønsker å trekke general Haxthausen til ansvar for en krig, som har bragt oss skam. Dere vil finne de som er skyldige i denne usle kattekrigen.»

Mengden var falt til ro. Men ennå holdt de faklene høyt. Bergh fortsatte:

«Jeg gir mitt ord på at general Haxthausen vil bli avsatt i morgen, og at det vil bli satt i gang undersøkelser mot ham som vil føre ham til retten. Jeg kan ikke love dere at han skal bli dømt, men så sant han har forskuslet våre muligheter, eller styrt klanderverdig med våre forsyninger, vil han bli straffet.»

Mengden ble stående en stund. Så kom en mann med en lykt til syne. Deretter fulgte selveste den forhatte general Haxthausen, som støttet seg til sine to venner generalauditør Anker Bergh og statsråden Leth Sommerhielm. De gikk langsomt over plenen og nedover mot byen.»

En mann med mange jern i ilden

I 1815 ble Bergh valgt til stortingsrepresentant, og i en periode var han lagtingspresident. Professor Jakob S. Worm-Müller skriver at Bergh var en av Stortingets mest innflytelsesrike medlemmer som utarbeidet en utrolig mengde innstillinger.

Men Bergh gjorde seg også gjeldende på andre områder enn jus og politikk. I ungdomstida var han et meget aktivt medlem i Det Norske Selskab i København. (Det Norske Selskab var en forening for norske studenter i København.) I 1799 var han med ved opprettelsen av Det Dramatiske Selskab i Kristiania, der opptrådte han også som skuespiller.

Ellers var han aktivt med i styret for mange organisasjoner og virksomheter, blant annet Selskabet for Norges Vel og Selskabet for Christiania Bys Vel. Alle kilder forteller om hans åpne, sympatiske fremtreden i

det private. Dessverre reduserte smertefull sykdom hans virksomhet i senere år.

Christopher Anker Berghs tilknytning til Sørums

Christopher Anker Bergh er også omtalt i boka Sørums Herred b. 2, i kapitlet om Forsvaret i fred og krig: «Kammerherre, generalauditør Christopher Anker Bergh ble født på Borgen i Sørums 28. oktober 1764, og var antagelig sønn av den regimentskvartermester Berg som er omtalt s. 206. Han utdannet seg både som offiser og jurist, og han hadde – som før nevnt – stor andel i at de harde og vanærende militære straffene ble opphevet. Bergh er også kjent og skattet som historiker, men vel neppe helt etter fortjeneste. Han følte seg som romeriking og var stolt av å være det, selv om hans virke ikke nettopp var knyttet til Sørums. Ei tid eide han gården Nedre Engelstad i Nannestad.»

Borgen og Vilberg

At Christopher Anker Bergh var født på Borgen, er sannsynligvis feil. Men at han var født 28. oktober 1764, er nok riktig. Mange kilder opplyser at han var født i Sørums. Men jeg har ikke funnet ham i kirkeboka. I 1801 bodde han i Christiania, og han er med i folketellinga der, men folketellinga har ikke informasjon om fødested. Foreldrene var regimentskvartermester og auditør (advokat) Jakob Wisløw Berg og hustru Karen Tancke Anker, og mye tyder på at de bodde i Sørums i 1764.

Jakob Wisløw Berg f. 1738, var av gammel bondeslekt på Hadeland der faren hadde gården Nes i Gran. Karen Tancke Anker var prestedatter og født i Ringsaker i 1743. I følge Sørums bygdebok b. 4 bygslet Jakob Wisløw Berg Øvre Vilberg fra 1763, og Christopher Anker Bergh og søsknene hans er omtalt i bygdeboka under Øvre Vilberg.

Familien var nok ikke lenge på Vilberg, for allerede i 1768 hadde Jakob Berg kjøpt en del av Borgen. I Sørums bygdebok b. 1 under gården Borgen finner en følgende: «De to gardsbruka på Borgen ble samlet under én eier i 1773, da regimentskvartermester Jacob Berg kjøpte den søndre garden etter å ha kjøpt den nordre fem år før. Han eide også en del av nabogarden Berg noen år, fra 1775 til 1780. Om han bodde der eller på Borgen er uvisst, men han bodde i alle fall i Sørums da to barn ble døpt og dattera konfirmert her.»

Her kan det føyes til at Berg ble brukt som slektsnavn før Jacob Berg kom til Sørums, og navnet kom ikke fra Berg i Sørums.

Regimentskvartermester Jakob Berg solgte Borgen til Kjeld Holmsen i 1791, da hadde familien bodd i Sørum i nesten 30 år.

I Sørum bygdebok b. 2 under gården Berg (s. 154) står det at Christopher Anker Bergh kjøpte den østre halvdelen av Berg fra sin fetter Erik Rosing Berg i 1780. I 1780 var Christopher Anker Bergh bare 16 år, og han hadde begynt på sine studier, men han hadde allerede fått underoffisersgraden vaktmester. Det var kanskje faren hans som kjøpte en Berg-gård i sønnens navn. Den antagelsen styrkes ved at Christopher Anker Bergh solgte Borgen igjen i 1791, samtidig som faren solgte Borgen, og til samme kjøper som på Borgen. Men Bergh hadde også seinere tilknytning til Romerike da han kjøpte Engelstad i Nannestad i 1811.

Asbjørn Langeland

OM FORSIDEBILDET:

«Eidsvold 1814» ble i 1885 malt av Oscar Arnold Wergeland (1844-1910), 70 år etter grunnlovsforsamlingen. Maleriet ble bestilt av korpslege og forretningsmann Lorentz Reinhold Boll Ring fra Drøbak, som donerte det til Stortinget 16. mai 1885.

Motivet viser Carl Valentin Falsen (1787-1852) som leser opp grunnloven, mens sorenskriver Wilhelm Friman Koren Christie (1778-1849) sitter ved siden av. I maleriet kan rundt 70 av 112 personer identifiseres. Maleriet henger i hovedsalen i Stortinget.

Oscar Wergelands farfar, Lars Johan Wergeland, var bror til eidsvollsmannen Nicolai Wergeland (1780-1848), som var en av riksforsamlingens 14 prester. Han var far til fem, mest kjent er Henrik Wergeland og Camilla Collett.

Kilde: Wikipedia

SØRUM-SPEILETS 20. ÅRGANG

Morten Moens artikkel i 1995 om "Nordli - Fra storgård til barnehage" var den første spede begynnelsen på Historielagets medlemsblad, som fra 2002 ble kalt Sørum-Speilet.

Svein Sandnes, Historielaget leder 1998-2008, var primus motor for medlemsbladet, og gjorde en strålende jobb i 17 år med å utgi 6 nummer hvert år med lokalhistoriske artikler, og var selv både redaktør og redaksjonskomité. Da han ga seg i 2011, ble han erstattet med en redaksjonskomité på tre personer, senere utvidet til fire, for god geografisk spredning i bygda. Antall nummer pr. år er nå 5.

Helt fra starten av ble innspill og stoff til bladet fra medlemmene ønsket særlig velkommen, og den nåværende redaksjonskomitéen er også veldig takknemlige for å få stoff eller idéer til artikler.

Samtlige utgaver av Sørum-Speilet kan lastes ned fra www.sorum.historielag.no > Sørum-Speilet

Red.

I anledning av 20-årsjubiléet gjengis her den aller første artikkelen, med en liten innledning av Svein Sandnes på vegne av styret i 1995.

ARTIKKEL NR. 1-1995 FRA BLAKER OG SØRUM HISTORIELAG

Nordli fra storgård til barnehage

Morten Moen samlet for noen år tilbake disse opplysningene om Nordli, bygdas tidligere kommunehus. Blaker og Sørum historielag håper dette private initiativet, som vi her viser de konkrete resultatene av, vil bli den første i en artikkelserie med liknende historisk materiale. Disse vil laget jevnlig distribuere til sine medlemmer. Laget har en del egnet stoff selv, men tar med takk imot mer. Til neste utsendelse håper vi å ha en redaktør klar, og vil da opplyse om hvor stoff kan sendes. Følgende artikkel kan stå som mal for artiklenes ønskede lengde. Utgivelsene er blitt mulige i samarbeid med Sørum kommune ved kulturetaten.

Styret i Blaker & Sørum historielag

Nordli var en gammel storgård som ble oppstykket på 1920-tallet, da Sørums kommun kjøpte hele gården. Hovedhensikten med dette kjøpet var å skaffe seg et større herredshus enn Sørvald, som den gang var i bruk. Dette kommer jeg tilbake til senere.

Nordli - arkivfoto

Navnet Nordli består av to deler, Nord og Li. Dette forklares med at det fra gammelt av bare var en gård i dette området vest for Rømua, nemlig Li. Denne gården ble sannsynligvis allerede fra vikingetiden delt opp i flere bruk, og vi har derfor fått Nordli, Sørli og Merli. Merli står for øvrig for 'midtre Li'. Den opprinnelige Li-gården antas å ha ligget på Nordli, noe lenger vest enn hovedbygningen i dag.

Eiere og brukere. Når det gjelder eiere og brukere av Nordli, er det mye å fortelle. Den første eieren jeg kjenner er Sira Guttorm. Han var prest på Sudreim (Sørums) i annen halvpart av 1300-tallet. Han skjenket blant annet en part av Nordli til Sørums prestebol. Noe senere kan vi se at den mektige Sudreims-ætta satt med Nordli. Gyrvild Farsdatter Sparre var den siste av denne grenen som satt med gården. Hun døde på Borrige slott i Skåne 20. april 1605.

Sudreims-ætta. Det første kjente leddet av Sudreims-ætta er Ivar Jonson, sannsynligvis fra Schea, rett øst for Lørenfallet. Han hadde sønnen Haftor Jonson, som i 1302 ble gift med Agnes, datter av kong Håkon 5. Denne Haftor Jonson var det som tok i bruk en rød rose som sitt våpenmerke, og som vi nå finner i kommunevåpenet til Sørums kommune. Noen av etterkommerne var ved flere anledninger vurdert som Norges tronarving, men slik ble det ikke. Alle disse første ætteleddene bodde på Sørums gård i Skaun, som området het dengang.

I skattematrikkelen fra 1647 var Sørums kirke, sammen med en Doktor Peder Alsen, eier av gården. Brukere den gang var Knut og Peder. I 1677 kan vi se at Povel

Halfvorsen solgte sin andel av Nordli til Sørumspresten Colbjørn Torstensen. Han eide eller hadde eierdeler i mange gårder i Sørums. Colbjørn Torstensen bodde selv på Sørums. Colbjørn Torstensen var født 1628 i Solør, og kom til Sørums i 1660. Han var prest i Sørums i 60 år, og døde på Sørums i 1720. Han ble gravlagt ved Sørums kirke. Som et apropos: Datteren Anna Colbjørnsdatter ble sannsynligvis mer kjent enn sin far utenfor Sørums grenser.

I en besiktigelse datert 1767 oppgis det at det til sammen var 19 hus på Nordli, og alle hus ble erklært for å være 'brødt-ferdige og forfallene'.

Ny jord. Sogneprest i Sørums, Friedrich Mandall, ble i 1776 nevnt som bruker og eier av gården. Han høstet ros for sitt arbeide med å bryte opp ny jord under gården, tilsvarende 60 tønners utsæd, altså et areal tilsvarende som du kan så med 60 tønner såkorn.

Ras. I juni og juli 1794 raste Løren-gårdene ut og Rømua ble demmet opp 30 alen (ca. 18 m) over normal vannstand. Dette skapte selvfølgelig problemer for folkene på Nordli. Etter 132 dagers slit hadde de endelig klart å grave nytt løp for elva. Det ble sagt at eieren av Nordli satte alle sine folk i arbeid med å grave straks etter raset, og løpet ble da gravd opp en god del lenger øst for det gamle. På denne måten klarte brukeren å skaffe seg et bra tilleggsareal på bekostning av Nordre Lørens grunn.

I folketellingen som ble utført i 1801 av sogneprest Mandall, ble det sagt at det var totalt 31 mennesker på Nordli. Som eier og bruker ble nevnt major og generalveimester Lars Ingier. Det var 4 husmannsplasser med til sammen 20 mennesker under gården. En husmann ved navn Arne Christophersen ble også nevnt som gjestgiver.

I 1814 ble Nordli benyttet som krigslasarett, og 43 soldater døde her det året. I denne tiden hadde Nordli flere funksjoner. Nordli ble blant annet benyttet som gjestgiversted av en mann med navn Hans Olsen Nordli.

Lensmann Poul Hansen Wennevold bodde på gården i perioden 1833-1835.

I 1846 ble det holdt branntakst på Nordli. Denne er meget interessant fordi det fremgår at daværende eier, oberstløytnant Ingier, nettopp hadde bygd ny hovedbygning på gården. Det nevnes at den var bordkledd og oljemalt både innvendig og utvendig. Den hadde 8

værelser i første etasje og 7 værelser i annen etasje. Bygningen ble angitt til å være 41,5 alen lang (26m), 20 alen bred (12,6m), og 11 alen høy (7m). Taksten på bygningen var 2.500 spesidaler, og dette er den høyeste takst en kjenner fra Sørums i 1840-årene. Denne bygningen det her er snakk om, er den hovedbygningen vi har i dag.

I 1852 kjøpte Gabriel Aasgaard Nordli. Han drev gården samtidig som han opprettet skysstasjon her. Under hans tid ble veien til Lørenfallet lagt om. Den hadde tidligere gått forbi dammen ved det østre tunet og rett ned over Rømuia til lensmannsgården Løri. En kan i dag fortsatt se rester etter brua når vannstanden er lav. Vegen ble den gang lagt dit hvor vi i dag har vegen ned fra Nordli. Etter denne perioden ble Nordli lagt ut for salg eller fradelt eiendommer en rekke ganger. De to Nyland-gårdene og Vestenga ble delt fra hovedgården. I skattematrikkelen fra 1903 ser vi også at et lite sted, Bækkelaget, er fradelt gården.

Forslag om kjøp. Den 27. februar 1907 behandlet formannskapet et framlegg fra Emil Frøen, gårdbruker på Val. Det gikk ut på at kommunen skulle kjøpe Nordli, som den gang var til salgs. I forslaget nevnte Frøen at en del av eiendommen kunne stykkes opp til arbeiderbruk eller boligbruk, mens resten kunne benyttes av kommunen som pleiehjem og arbeidshjem. Den rommelige hovedbygningen mente han høvet godt som herredshus, hvor alle kommunale institusjoner kunne samles. Herredstyret nedstemte forslaget med 18 mot 6 stemmer.

Solgt igjen. I 1921 ble Nordli igjen solgt, og kjøper denne gang var Olaf G. Møller. Søknad om konsesjon forelå i herredstyret 2. juni 1921, men noe vedtak ble ikke fattet. Nordli ble deretter satt under tvangsauksjon. Kommunen og Møller bød på eiendommen, men kommunens bud lå lavest, og Møllers bud ble akseptert. Møller bød siden fram eiendommen til kommunen. Tilbudet forelå herredstyret den 20. februar 1922, hvilket resulterte i kjøp fra kommunens side. Kommunen betalte totalt ca. kr. 150.000,- medregnet besetning og løsøre, som blant annet omfattet 7 hester, 6 kuer, 14 griser, redskaper og hele kornavlingen.

Det første herredstyremøte ble holdt på Nordli 28. september 1922, og innvielsesfesten ble holdt lørdag 9. desember 1922. Sørums sparebank kom også til å slå seg ned her.

I tillegg til herredshus ble bygningen mye nyttet som festlokale. 23. september 1927 var det stor festmiddag på Nordli. Bingsfoss bru var nemlig ferdigstilt, og dette ble feiret med 80 innbudte gjester.

Nordli ble delt opp i 2 gårdsbruk og 5 parseller.

Gårdsbrukene fikk hver 150 mål innmark og omtrent 80 mål skog. Til hovedbygningen ble det holdt av 30 mål innmark, mens resten av innmarka og 30 mål skog skulle selges til småbruk og hustomter. Til det ene gårdsbruket skulle bestyrerboligen og den østre låven følge med, og til den andre den vestre låven.

Barnehage. Etter hvert som bygningen på Nordli ble for liten for sitt formål, ble nytt rådhus på Sørumsand tatt i bruk i 1974. Etter dette ble hovedbygningen på Nordli nyttet som barnehage fra 1977 og fram til i dag. I en periode var det fritidsklubb i annen etasje.

Morten Moen

LITT MER OM NORDLI

Siden denne artikkelen sto på trykk i 1995, har mye skjedd med Nordli. Hovedbygningen ble revet i 2009, til tross for stor motstand og mye engasjement nesten landet rundt. Ny bygning ble bygd, tilnærmet lik den gamle, og den nye Nordli barnehage sto ferdig i 2011. Den er i dag en godt fungerende og fint beliggende barnehage med historisk sus for rundt 95 barn. Historielaget har søkt om å få bruke sidebygningen, men har foreløpig ikke fått svar på søknaden.

Red.

Nye Nordli

Gamle Nordli - 1905

SLORA MØLLE – HVA SKJER?

Helt siden 1974 var det interesse for å sikre Slora Mølle som en identitetsmarkør i Sørums. Norsk Teknisk Museum klassifiserte anlegget som et teknisk industrielt kulturminne i 1976. I 1995 kjøpte Blaker og Sørums Historielag bygningen med teknisk utstyr.

Fra 1908. Mølla slik den står idag er fra 1908. Den ble bygget etter at den forrige mølla gikk tapt under en brann. Brann i møller den gangen kunne skyldes mange ting, men mest åpen ild ved fyring av skrepanne. Slora Mølle har ikke skrepanne lenger. Men det er slettes ikke umulig at det kan bli bygget opp en ny engang i fremtiden.

Hva gjøres? Foreløpig er oppgaven for historielaget, og særlig for Slora Møllens Venner, å gjennomføre restaureringen av alt teknisk utstyr på mølla, fra mølledam og turbinrør, turbin og drivverk, hjelpemotor og kraftutveksling, kverner og valsestoler, til heiser og renner.

Mange samarbeidspartnere. Sparebankstiftelsen og Norsk Kulturminnefond er våre samarbeidspartnere, ved siden av Killingmo og Tønsberg AS, Sveiseverkstedet Bjørn Bjørnstad AS, Rainpower Services AS, og Sørums kommune.

Stor dugnadsinnsats. Meget av utstyret på Slora Mølle har vært demontert de siste to årene, restaurert eller rehabilitert, og tildels maskinert påny etter opprinnelige

mål, og gjort klar til montering. Siden 2011 har en gjeng kvinner og menn blant Slora Møllens Venner vært aktive på dugnader og sosiale samvær der opprustingen av mølla har stått i fokus. Det har vært mange hyggestunder for dem som har deltatt aktivt i arbeidet, og kunnskap om møller og mølledrift siger inn hos alle som er med.

Tre delprosjekter gjennomført. Slora Møllens Venner har gjennomført tre delprosjekter de siste to årene: Tilvirking av staver til det nye turbinrøret, opprusting av maskineri, og restaurering av turbinen. Dette er de vesentlige aktivitetene.

Siste delprosjekt ferdig innen utgangen av 2014.

Nå gjenstår det siste, men mest kritiske delprosjektet som skal være avsluttet 31.12.2014: Alle de løse gjenstandene som ligger klart, skal settes sammen påny.

Dette er omfattende:

- Innstøping av gjennomløpsrør med rist i dammen.
- Bygging av det 30 meter lange turbinrøret av tønnestaver og tønneband.
- Montering av turbinen.
- Montering av kraftoverføringene mellom turbin, hjelpemotor og drivverk i mølla.
- Kobling av drivremmer mellom drivaksler og maskineri i alle tre etasjer.
- Smøring og rengjøring av de gjenstående maskinene.

Når dette er utført har vi nådd det målet Blaker og Sørums Historielag satte seg i 1995. Men for å fullføre denne jobben håper vi på hjelp fra flere hender i år. Vi har vært 10-15 personer det siste året som har hygget oss sammen om disse oppgavene. I 2014 vil vi gjerne ha med noen flere hjelpere. Om du er gammel eller ung, mann eller kvinne, vi har en oppgave for deg som du vil trives med.

I år oppfordrer vi alle i Blaker og Sørums Historielag: **Gjør dere kjent med Slora Mølle!** Bli med blant vennene, og bidra til å fullføre oppdraget til glede for fremtidens skoleelever og familier.

Dette arbeidet kan bli starten på et teknisk-historisk opplevelsessenter i Blaker.

BLI MED!!!

Dag Winding-Sørensen

ÅRETS TURPROGRAM

✚ Torsdag 19. juni kl. 18:00

Rusletur til klebersteinsbrudd ved Kvevli.
Leder Albert Hovind.
Fremmøte hos Albert Hovind, Kvevli.

✚ Torsdag 7. august kl. 18:00

Rusletur langs Glomma fra Rånåsfoss til Blakersund.
Leder Bjørn Tveit. Fremmøte ved Rånåsfoss kraftstasjon, på vestsiden av elva.

Bingsfoss-stranda høsten 2013 Foto: Red.

✚ Torsdag 14. august kl. 18:00

Rusletur ved Blaker skytebane, torvuttak, kobberforekomster, glimmerforekomster med mer.
Fremmøte ved Blaker skytebane.

✚ Lørdag 6. september kl. 11:00

Foreløpig dato for Kjenn din bygd-tur.

Mer detaljerte turbeskrivelser kommer i et senere nummer av Sørumspeilet.

AKTIVITETSKALENDER

✚ Onsdag 12. mars kl. 19:00 - Årsmøte

På Frogner i Biblioteket og Café Mat og Glede.
Les mer på side 4.

✚ Onsdag 2. april kl. 19:00 – "Kveldsvæl"

Blaker og Sørums Historielag inviterer til "Kveldsvæl" – god gammeldags kveldsmat.

Sted: Foreningshuset i Lørenfallet. **Pris:** kr. 50,-
I tillegg til mat og prat rundt bordene, blir det litt snakk om tidligere tiders matskikker.

Vi vil også gjerne høre hva medlemmene ønsker at vi skal prioritere i historielagsarbeidet, og deltakerne inviteres til å dele historier og minner med hverandre.

Velkommen! Ta gjerne med venner og kjente.

✚ Tirsdag 6. mai – Tur til Røverskansen

Gode venner i "Børge-Borgere" fra Borgen i Ullensaker, inviterer våre medlemmer med på tur.

Røverskansen er en gammel bygdeborg som ligger like nord for Sørums, på grensen mellom Nes og Ullensaker. Vi samles på Henniskogen i Nes kl. 18.15 og går i følge derfra. Turen er ca 2 km hver vei. Synes du det er litt langt å gå, kan det ordnes bilskyss et godt stykke inn, så turen på beina reduseres til ca 700 m.

Turleder: Ove Antonsen fra Raumes Historielag. Han er meget kunnskapsrik og kjenner området svært godt. Husk godt fottøy og sitteunderlag, og ta med kaffe og noe å bite i.

For å få en oversikt over hvem som kommer fra oss, og avtale samkjøring, ber vi om påmelding **innen 2. mai** til Kåre Bøhler, epost: alfrebo@online.no eller tlf. 93876365.

✚ Fredag 27. juni kl. 9:00 - Tur til Eidsvoll

Reis 200 år tilbake i tid og få en opplevelse av hvordan stemningen var i huset under de seks viktige ukene i norsk historie.

Program: Omvisning i både hovedetasjene og kjelleren.

Mat: Koldttallerken med «smak av 1814».

Avreise: Kl. 9.00 ved busstasjonen på Sørumsand.

Pris: 400,- **Bindende påmelding** til biblioteket innen 19.06.14. Tlf. 63 86 94 50 eller epost biblioteket@sorum.kommune.no

PS. Ikke vent for lenge med påmelding, bussen kan fort bli full.

Turen arrangeres av Foreningen Norden Sørums, Folkeakademiet Sørums, Blaker og Sørums historielag og Sørums bibliotek.

GODT SAGT

- ♥ Bekymring er som en gyngestol: Den gir deg noe å gjøre, men får deg ingen steder.
- ♥ Lykken er en stille, evig evne til å glede seg over de små ting.
- ♥ Den gamle store eika, som godt kan være mange hundre år, hindres ikke verken av størrelse eller alder i å drive fram nye blader hvert år.

HISTORIELAGETS BOKTILBUD

www.sorum.historielag.no/boktilbud.cfm

SPECIALTILBUD

- Glomma gjennom Sørums Nå kr. 300,-
- Sørums under okkupasjonen 1940-45 Nå kr. 150,-
- Minner fra Frogner Nå kr. 150,-
- Blaker, Skansen og Skolen Nå kr. 150,-
- Årbøker fra Romerike Historielag For årene 1998, 2001, 2005, 2009. Kr. 150,- pr. stk.

Nettkjøp: Bøkene kan bestilles via "Kontakt oss"-skjemaet. Vær nøye med at bestillingen er korrekt utfylt med navn, adresse og hva som bestilles.

Hvis boka kan leveres i Sørums eller i umiddelbar nærhet av Sørums (5 km), leverer vi boka portofritt på døra eller i postkassa hos deg. For øvrig sender vi den i posten, og da kommer porto iht. ordinære portotakster i tillegg. Vi leverer/sender boka så snart som mulig. Faktura vedlegges, med betalingsfrist 10 dager.

Kontantkjøp: Bøkene kan også kjøpes kontant for umiddelbar levering hos bokansvarlig Kåre Alfred J. Bøhler. Han kan kontaktes på mobil 938 76 365, e-post alfrebo@online.no, eller adresse Bøler Nedre, Aasgaardvegen 230, 1923 Sørums. Levering avtales direkte med han.

SØRUM BYGDEBOK – de 5 hittil utgitte bind

Forfatter: Jan Erik Horgen

Bilredaktør: Anders Henriksen

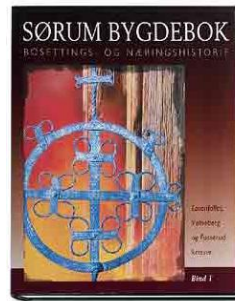
Medredaktør: Fredrik Bjørge

Utgiver: Sørums kommune

Distribusjon og salg: Blaker og Sørums historielag

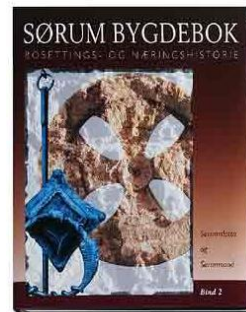
Pris ved kjøp av enkeltbind er kr. 850,- + porto for forsendelse. Ved tegning av abonnement på hele serien (6 bind) er prisen pr. bind kr. 700,- .

Er du interessert i å kjøpe enkeltbind, eller bli abonnent nå, ta kontakt med Helge Hoel på mobil 901 18 624, eller epost helge.hoel@edb.com.

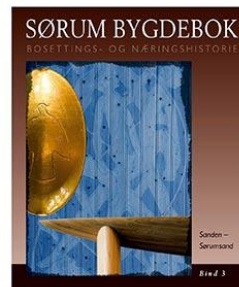
Bind 1 - Lørenfallet, Vølneberg og Fossrud kretser

Utgitt 2003

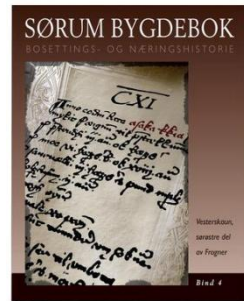
Bind 2 - Midtbygda

Utgitt 2005

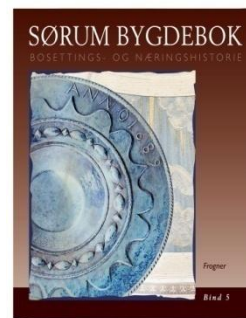
Bind 3 - Sanden – Sørumsand

Utgitt 2007

Bind 4 - Vesterskaun, sørøstre del av Frogner

Utgitt 2010

Bind 5 - Frogner

Utgitt 2013

STØTT VÅRE SPONSORER – DE STØTTER OSS!

www.nilsen-info.no/soerum

www.blaker-bygdeservice.no

www.blakersparebank.no

www.advokat-hagen.no

Nordfonn – Fokus Butikkcenter, Sørumsand
Telefon 63 86 60 70, epost nordfonn@interoptik.no

www.aeas.no

B RETURADRESSE:
Blaker og Sørums Historielag
Postboks 72
1921 Sørumsand

